

UPPGIFTER FÖR CIRKULÄR-DATABASEN

Ändra ej på fältnamnen!

Cirkulärnr: 09:29
Dariernr: 09/2099
Handläggare: Ellinor Englund
Avdelning: Avdelningen för juridik
Datum: 2009-05-12
Mottagare: Socialnämnden
Äldreomsorg
Handikappomsorg
Individ- och familjeomsorg
Rubrik: Hänsynstagande till den enskildes ekonomi och till möjlighet att tillgodose behov genom frivilligorganisationer.
Redovisning av två rättsfall som rör hemtjänstinsatser enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen

CIRKULÄR 09:29

Socialnämnden
Äldreomsorg
Handikappomsorg
Individ- och familjeomsorg

Hänsynstagande till den enskildes ekonomi och till möjlighet att tillgodose behov genom frivilligorganisationer. Redovisning av två rättsfall som rör hemtjänstinsatser enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen

Med anledning av många frågor från våra medlemmar redovisas i cirkuläret två rättsfall som rör bistånd till hemtjänstinsatser enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Rättsfallen refereras mycket kort och förbundet ger därefter sin syn på vad rättsfallen torde innebära för tillämpningen av biståndsbestämmelsen när det gäller hemtjänstinsatser – bl.a. när det gäller personer som erhåller trafikskadeersättning.

RÅ 2008 ref. 38

En begäran om bistånd i form av hemtjänst ska prövas med hänsyn till den enskildes praktiska och ekonomiska möjligheter att få sina behov tillgodosedda på annat sätt. De uttalanden som gjorts i lagens förarbeten om att den enskildes ekonomi inte ska påverka biståndsbedömningen när det gäller t.ex. hemtjänst saknar betydelse då stöd för detta synsätt inte finns i lagtexten.

Socialnämnden i en kommun avslår en ansökan om bistånd i form av hjälp med fönsterputsning samt upphängning av nya gardiner två gånger per år. Nämndens skäl för beslutet är att behovet kan tillgodoses genom att den enskilde anlitar en privat städfirma. Om den enskilde själv kan svara för beställning av en tjänst och agera som uppdragsgivare samt har ekonomiska förutsättningar att betala för tjänsten har den enskilde enligt nämnden inte rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen.

Den enskilde menar att hon inte ska behöva anlita en privat städfirma för att få sina behov tillgodosedda och att hon saknar medel till att bekosta tjänsten.

Regeringsrätten konstaterar i målet följande.

- De insatser som är aktuella i målet, fönsterputsning och gardinuppsättning, är att betrakta som hemtjänst.

- Det saknar i princip betydelse för biståndsprövningen om en viss insats räknas som hemtjänst eller inte. Det kan däremot få konsekvenser för vilken avgift den enskilde ska betala.
- De uttalanden som gjorts i lagens förarbeten om att den enskildes ekonomi inte ska påverka biståndsbedömningen när det gäller t.ex. hemtjänst saknar betydelse då stöd för detta synsätt inte finns i lagtexten.
- En begäran om hemtjänstinsatser ska prövas enligt huvudregeln i 4 kap. 1 § SoL. Det innebär att man vid den individuella bedömningen också ska ta hänsyn till den enskildes ekonomiska möjligheter att anlita annan för utförande av sådana tjänster som erbjuds på den allmänna marknaden.
- Avslag kan inte ges enbart med hänvisning till att tjänsten kan köpas på den allmänna marknaden. Hänsyn måste även tas till den enskildes personliga förmåga att utnyttja tjänster som står till buds.

Den enskilde, som är rörelsehindrad, har i målet uppgett att hon själv inte kan utföra uppgifterna i fråga (dvs. fönsterputsning och gardinuppsättning) och inte heller har ekonomisk möjlighet att anlita någon privat firma för de begärda insatserna. Hennes uppgifter har inte ifrågasatts av socialnämnden och godtas av Regeringsrätten. Enligt Regeringsrättens dom ska den enskilde beviljas insatserna som sådana men Regeringsrätten överlåter åt socialnämnden att utreda och ta ställning till tidsintervall och övriga frågor kring genomförandet av insatserna.

Vad innebär domen?

RÅ 2008 ref. 38 innehåller motsägelsefulla avsnitt som gör den svårtolkad och Sveriges Kommuner och Landsting har fått en hel del frågor om domen. Enligt förbundets mening torde domen innebära följande.

- Vid biståndsbedömningen prövas först om den sökta insatsen behövs för en skälig levnadsnivå. Behövs den inte så föreligger inte rätt till bistånd.
- Behöver den enskilde insatsen för en skälig levnadsnivå prövar nämnden om den enskilde själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Det innebär bl.a. att nämnden prövar om den enskilde har ekonomisk möjlighet att köpa den tjänst hon eller han behöver. Om den enskilde inte har det och behovet inte heller kan tillgodoses på något annat sätt föreligger rätt till bistånd.
- Om den enskilde har ekonomiska möjligheter att köpa tjänsten måste nämnden även pröva om den enskilde har förmåga att själv ordna med köp av tjänsten. Saknas sådan förmåga måste nämnden på något sätt bistå den enskilde. Det kan t.ex. innebära att hjälpa den enskilde att köpa tjänsten. I vissa fall, då den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försva-

gat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med sina ekonomiska eller personliga angelägenheter, kan det vara nödvändigt att nämnden anmäler ett behov av god man eller förvaltare till överförmyndaren.

- Ingenting hindrar att en kommun tillhandahåller mer stöd och hjälp i hemmet än vad som följer av reglerna om rätt till bistånd. Enligt 4 kap. 2 § SoL är socialnämnden oförhindrad att ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL om det finns skäl för det.

Domens konsekvenser för biståndsprövning enligt 4 kap. 1 § SoL när den enskilde erhåller trafikskadeersättning

Skadas förare eller passagerare i motordrivna fordon som är i trafik utgår trafikskadeersättning enligt 10 § trafikskadelagen (1975:1410). Genom ersättningen har den enskilde ekonomiska möjligheter att köpa de eventuella tjänster hon eller han pga. en trafikskada kan behöva, t.ex. hemtjänst. Av RÅ 2008 ref. 38 får anses följa att den enskilde därmed kan få sitt behov tillgodosett på annat sätt än genom bistånd enligt socialtjänstlagen. Socialnämnden måste dock även i dessa fall pröva om den enskilde har förmåga att själv ordna med köp av tjänsten eller om nämnden på något sätt behöver bistå den enskilde – se ovan.

Regeringsrättens referat kan läsas på <http://www.lagrummet.se>.

RÅ 2007 ref. 43

En kommun har inte ansetts ha rätt att generellt avslå ansökningar om bistånd i form av ledsagning enligt socialtjänstlagen på den grunden att enskilda kan få hjälp av frivilligorganisationer.

Socialnämnden i en kommun avslog i november 2003 en ansökan om hemtjänstinsats i form av ledsagning vid utevistelse med motiveringen att behovet kunde tillgodoses på annat sätt. Den enskilde hänvisades för ledsagning till frivilligorganisationer så som Väntjänst och Röda Korset m.fl.

Nämnden hade tidigare samma år beslutat att ledsagning vid promenader inte längre skulle beviljas. Enskilda som har behov av en sådan insats hänvisas därför till privata utförare eller till frivilligorganisationer. Organisationerna får stöd av kommunen genom föreningsbidrag och lokal upplåts utan kostnad. Kommunen har en ”Anhörig- och frivilligkonsulent” som bl.a. har till uppgift att förmedla kontakter mellan den enskilde och frivilligorganisationer.

Den enskilde, som är 87 år och av medicinska skäl behöver hjälp av en ledsagare för att kunna göra promenader, uppger att hon inte skulle känna sig trygg med en person från frivilligverksamhet som ledsagare. Hon menar också att hon saknar

ekonomiska möjligheter att själv betala kostnaden för en ledsagare och att det är kommunens skyldighet att svara för insatsen.

Regeringsrätten konstaterar i målet följande.

- Den insats som är aktuell i målet, dvs. ledsagning, är en biståndsinsats som omfattas av bestämmelsen i 4 kap. 1 § SoL.
- Det är kommunerna som ansvarar för insatser enligt socialtjänstlagen och de kan inte avsäga sig detta ansvar genom att hänvisa enskilda till frivilligorganisationer.

Kommunen har således, enligt Regeringsrätten, inte haft rätt att neka den enskilde bistånd och kommunens överklagande avslås. Den enskilde beviljas därmed hemtjänstinsats i form av ledsagning.

Vad innebär domen?

Domen som rör ledsagning (RÅ 2007 ref. 43) meddelades ett år innan domen som rör hemtjänst (RÅ 2008 ref. 38). Den senare domen medför enligt förbundet att följande slutsatser nu kan dras vad gäller innebörden av RÅ 2007 ref. 43.

- En kommun kan inte generellt hänvisa enskilda till frivilligorganisationer. Ansöker en enskild om en insats som kommunen enligt socialtjänstlagen svarar för, t.ex. en hemtjänstinsats i form av ledsagning, ska en biståndsbedömning göras. Vid biståndsbedömningen prövas först om den sökta insatsen behövs för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Behövs den inte så föreligger inte rätt till bistånd.
- Behöver den enskilde insatsen för en skälig levnadsnivå prövar nämnden om den enskilde själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Det innebär bl.a., så som redovisats ovan, att nämnden prövar om den enskilde har ekonomisk möjlighet att köpa den tjänst hon eller han behöver. Det kan också innebära, så som i det aktuella rättsfallet, att nämnden prövar om behovet kan tillgodoses genom t.ex. frivilligorganisationer.
- Om det finns en reell möjlighet att få behovet tillgodosett genom frivilligorganisationer ska nämnden även pröva om den enskilde har förmåga att på egen hand ordna så att behovet blir tillgodosett på detta sätt. Saknas sådana förmåga måste nämnden på något sätt bistå den enskilde. Det kan t.ex. innebära att hjälpa den enskilde att administrera kontakten med organisationen.

- Ingenting hindrar att en kommun tillhandahåller mer stöd och hjälp i form av ledsagning än vad som följer av reglerna om rätt till bistånd. Enligt 4 kap 2 § SoL är socialnämnden oförhindrad att ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL om det finns skäl för det.

Regeringsrättens referat kan läsas på <http://www.lagrummet.se>.

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av

Ellinor Englund, tfn 08-452 75 46 och

Pär Ödman, tfn 08-452 75 52

Sveriges Kommuner och Landsting

Avdelningen för juridik

Hans Ekman

Ellinor Englund